

NİTEL DESENİ GÖÇ ARAŞTIRMALARINDA YÖNTEM SORUNLARI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih GÜLOĞLU

Kilis 7 Aralık Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi / Sosyoloji
Bölümü

mfguloglu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9136-4683>

doi: 10.31834/ortadoguvegoc.1015073

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 1 Kasım / 1 November 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 15 Aralık / 15 December 2021

Yayın Tarihi / Published: Aralık / December 2021

Yayın Sezonu / Pub Season: December / Aralık

Atıf / Cite: Güloğlu, F. (2021). Nitel Desenli Göç Araştırmalarında
Yöntem Sorunları. *Ortadoğu ve Göç*, 11(2). ss. 292-331

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi
ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by
at least two referees and checked via a plagiarism detector.

Copyright © Published by Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü, Kilis, 79000 Turkey. All rights reserved

Özet

Tarihsel olarak Aristoteles ten başlayıp doğa bilimlerinden ve felsefe alanına kadar yöntem her daim büyük bir önem taşımıştır. Metafizik tartışmaların ontoloji, epistemoloji ve metodolojiyi içerdiği, başka bir deyişle varlığın ve onun bilgisinin ancak yöntemle bilinebileceği düşüncesi, kadim felsefe sistemlerinin ana argümanlarındadır. 14. yüzyıldan itibaren doğa bilimlerinde yaşanan gelişmeler Aydınlanma dönemiyle birlikte yöntemin sosyal bilimler için de önemini belirginleştirmiştir. Nitekim bilimsel araştırmaların en belirgin özelliklerinden biri, belirli bir yöntemle sahip olmasıdır. Yöntem, araştırmacının niteliğini belirleyen en önemli unsur olduğundan bilimsel araştırmalarda yöntemle özel bir önem atfedilir. Bilimsel bir araştırmaya bilimsellik karakterini kazandıran nitelik onun yöntemidir. Bu nedenle göç alanında yapılmış araştırmalarda kullanılan yöntemlerin bilimsel hassasiyetleri ve icrasında gösterilen özen ulaşılan verilerin ve yapılan yorumların geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır. Bu çalışmada belirlenen nitel desenli göç araştırmalarında kullanılan yöntemlerin nasıl icra edildiğine dair bir eleştiri geliştirilmeye çalışılmıştır. Gömülü teoriye dayanan bu çalışmada, araştırmaların hangi yöntemi benimsedikleri ve benimsedikleri bu yöntemi nasıl icra ettikleri ele alınmıştır. Araştırmada ele alınan makalelerde, başlangıç ve odaklı kodlama teknikleri kullanılarak temalar oluşturulmuştur. Araştırmamızda, bu temalar bağlamında nitel yöntemle dayanan söz konusu göç araştırmalarında karşılaşılan yöntem problemlerine dair bir eleştiri yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde, nitel yöntemlerin icrasında araştırmacıların yöntemi kullanma konusunda sorunlarla karşılaştıkları görülmüş, karşılaşılan problemlerin çalışmanın güvenilirliğine olan etkisine bakılmış ve bu sorunların nasıl aşılabileceği konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yöntem, Yöntem sorunları, Göç araştırmaları, Nitel desen.

METHOD PROBLEMS IN QUALITATIVE DESIGNED MIGRATION RESEARCH

Abstract

Historically, starting from Aristotle, the method has always been of capital importance in natural sciences and philosophy. The idea that metaphysical discussions include ontology, epistemology and methodology; in other words, the notion that existence and its knowledge can only be known by method, is one of the main arguments of ancient philosophical systems. The developments in the natural sciences since the 14th century, along with the Enlightenment period, put the importance of method into sharp relief for the social sciences as well. Having a specific method is one of the most distinctive features of scientific research. Scientific studies attribute special importance to methods, since the method is the most important element that determines the quality of the research. The quality that gives scientific character to scientific research is its method. Therefore, in migration studies, the scientific sensitivity of the methods used in the research and the attention in their execution increase the validity and reliability of reached data and comments. Within this context, this paper has attempted to develop a critique of the methods used in qualitative migration studies. This study, based on grounded theory, analyses how the methods are adopted and applied in some migration studies papers. The themes in this study have been created by using initial and focused coding

techniques. Along with these themes, a critique of the methods in these papers have been made. The study argues that the researchers encounter problems in employing the methods adopted in their research. Therefore, this paper examines the effects of these problems on the reliability and the validity of these studies, and makes some suggestions to overcome these issues.

Keywords: Method, Problems of method, Migration studies, Qualitative design.

Giriş

Bilimsel araştırmalarda yöntem; problemlerin ele alınması ve çözümlenmesine imkan tanır (Husserl, 2010, s. 47). Zamanında, Galilei Galileo'nun kozmosun incelenebilmesi için öne sürdüğü sistematik gözlem, Francis Bacon ile tümevarım mantığını geliştirmiş ve bugünkü bilimsel araştırmaların yapılabirirliğinin temellerini atmıştır (Moses ve Knutsen, 2016, s. 43-53). Yöntem, bilimsel araştırmalarda araştırmacının problemi çözebilmesinin en önemli basamağını teşkil etmektedir. Çünkü yöntem, ister mantıksal çıkarsamalar aracılığıyla olsun (teorik tartışmalar için) ister gözleme dayalı olsun (ampirik araştırmalar için), tüm bilimsel araştırmaların yapılabirirliğinin garantörü durumundadır (Hattatoğlu ve Ertuğrul, 2009, s. 25).

Yöntem, 20. yüzyılda hızla gelişen sosyoloji için de vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Nitekim Durkheim, 20. yüzyılda birçok disiplinin kendisine araştırma nesnesi inşa ettiğini görür ve sosyolojinin nesnesi olarak da toplumsal olguları önerir (Durkheim, 2012, s. 38). Toplumsal olguların bilimsel olarak araştırılması ya da analiz edilip yorumlanmasının ancak ve ancak yöntemli bir şekilde olabileceğini belirtir. Başka bir örnek vermek gerekirse, Durkheim'dan yaklaşık bir asır önce yaşamış olan Hegel de (2013, s. 10), sistematik felsefesini bu anlayış üzerine kurar: "Hiç kuşkusuz bu anahtarları sıradan bir el

kitabından ayıran şey ilk olarak onda yol gösterici çizgiyi oluşturan yöntemdir”. Hegel, Ana Hatlarla Tüze Felsefesi ya da Doğal Hak ve Politik Bilim adlı kitabının diğer tüm kitaplardan ayırt edici niteliğinin, yöntemli oluşu olduğunu söyler. Yöntemin bu denli önemli olmasının ardında, gerçekliği yakalayabilmek ve onu kavrayabilmek adına kullanışlı araçlar sunması yatmaktadır.

Nedenleri aranan veya gerçekliği kavranmak istenen fenomenlerden biri de göçtür. Göç, çağdaş dünyanın en önemli sorun alanlarından ve bilimsel araştırma konularından biri haline gelmiştir. Türkiye’de bu konuda oldukça kapsamlı çalışmaların geçmişi, ülkenin iç göç tarihiyle orantılı olarak 1950’lere dayanmaktadır (Özdemir-Mertlioğlu, 2018, s. 110). Bu çalışmaların niteliğini ya da yeterliliğini değerlendirmek bu çalışmanın araştırma sorusunun dışındadır. Ancak her araştırmanın daima eksik kaldığı da bilinen bir gerçektir. Çünkü her araştırma belirli sınırlılıklar içerisinde yürütülmektedir. Yine de araştırmacıdan beklenen ele aldığı konuda olabildiğince bilim insanı kimliğine bağlı kalmasıdır. Özellikle göç araştırmaları çok hassas bir konu olduğundan ortaya çıkardığı problemlere odaklanmada başvurulan yöntemlerin sağlıklı olması hem araştırmaya katılan kişileri hem de araştırmacının kimliğini koruması açısından önemlidir.

Göç araştırmalarında nitel yöntemlerin kullanılması, göç fenomeninin sadece araştırmacı tarafından belirlenen bir şey olmaktan ziyade, göç eden bireylerin anlam dünyasına yine göçmenler aracılığıyla araştırmacı veya okurun vâkıf olmasının yollarını açmıştır (Kümbetoğlu, 2018, s. 59). Bu gerekçeler, sosyal bilimlerin kanıt aramak yerine kesitler sunmak yönünde bilimsel bir etkinlik olduğuna işaret eder. Ancak nitel yöneme başvurulması halinde karşılaşılabilecek sorunlardan bazıları şunlardır: 1) araştırma sorusunun dayandığı kavramların tanımlanması, 2) örnekleme belirlemek, 3) veri oluşturma

teknîği veya derinlemesine görüşmelerin niteliği ve 4) etik sorunlar (Kümbetoğlu, 2018, s. 61-63). Bu sorunlar nitel bir göç araştırmasının tasarlanması sırasında araştırmacılar tarafından dikkate alınması gereken ana hatları vermektedir. Bu çalışma ise, bu sorunlara dikkat edilmemesi halinde araştırmacıların metinlerinde ne tür sorunlar oluşturduklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Başka bir deyişle Kümbetoğlu'nun dikkatimizi çektiği ve araştırmacılara dönük olarak daha özenli olmaya yönelik çağrısı, yapılmış olan çalışmalardan hareketle bir kez daha gündeme getirilmiştir. Bu çağrının, epistemik şiddetin bir türü olarak yorumlanmaya çalışılması ise bir talihsizlik olacaktır.

Ele alınan nitel göç makalelerinde araştırmacıların kullandıkları yöntemler ile ulaştıkları veri ve yorumların tutarlı bir eleştirisinin, yapılan ya da yapılacak olan çalışmalarda Kümbetoğlu'nun çağrısı yönünde araştırmacıların daha fazla özen göstermesine imkân sağlayacağı düşünülmektedir. 'Yöntem-kritik' olarak ifade edilebilecek bu çalışma, nitel göç araştırmalarında kullanılan yöntemle üretilmiş olan yeni bilginin/yorumun kullanılmış olan yöntemle bağını denetleme ve eleştirme çabasıdır. Bu çalışma ile özelden nitel göç araştırmalarında, genelde ise sosyolojik araştırmalarda bilimselliğin niteliğini arttırmak adına yöntem sorunlarına araştırmacıların dikkatini çekmek ve böylece yapılacak olan çalışmaların daha nitelikli olmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca bununla, yöntem-kritik alanında yeni çalışmaların da önünün açılması umut edilmektedir. Böylelikle akademik kimlik ile yapılan bilimsel araştırmaların, 'doksa'dan farklı olarak 'episteme'ye ait olan yönü bir kez daha vurgulanmış olacaktır.

Araştırmanın Problemi

Göç araştırmaları, nesnesini çoğunlukla göçmen odaklı olarak kurması nedeniyle oldukça hassas bir araştırma pratiğine sahip olmayı gerektirmektedir. Sosyolojik araştırmalarda araştırmacının tarafsızlığı, değerden bağımsızlığı türündeki tüm tartışmalar araştırmacı ile araştırma nesnesi arasındaki ilişkiye dairdir. Nitekim bu tartışmaların büyük kısmını da etik sorunlar ve bunlardan nasıl kaçınılabileceği teşkil etmektedir. Bu araştırma da bu tartışmalara eleştirel bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, ‘nitel yöntemin kullanıldığıнын beyan edildiği makalelerde, kullanılan bu yöntemin nasıl icra edildiği’ incelenmiş ve tartışmaya açılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın soruları şu şekilde ifade edilebilir: Göç alanında yayınlanmış makalelerde araştırmacılar belirledikleri nitel araştırma yöntemine bağlı kalabilmişler midir? Nitel yöntemle yapılmış göç çalışmalarında yöntemle dair ne tür problemler söz konusudur?

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden gömülü teoriye göre tasarlanmıştır. “Gömülü teori, geniş kavramsal bir düzeyde varlık gösteren bir konuya ilişkin bir süreci, eylemi veya etkileşimi açıklayan bir teori üretmek için kullanılan sistematik nitel bir süreçtir” (Creswell, 2017, s. 542). Gömülü teorinin birçok farklı türü olmakla birlikte bu çalışmada gömülü teorinin yapılandırmacı deseni benimsenmiştir. Gömülü teorinin genelde mülakat verilerinin analizine dayandığına dair yaygın bir görüş olmakla birlikte, gömülü teori aynı zamanda belge analizlerinde de kullanılabilir. “Araştırmacılar gözlemlerden, söyleşilerden, görüşmelerden, kamu kayıtlarından, katılımcı günlüklerinden, makalelerden ve kendi kişisel düşüncelerinden faydalanarak çeşitli veriler toplayabilir” (Creswell, 2017, s. 555). Bir makaleden de gömülü

teori aracılığıyla veri üretip analiz ve yorum yapılabilir. Charmaz (2015, s. 42, 47, 88) belgelerden hareketle de gömülü teorinin icra edilebileceğini açık bir şekilde belirtir. Belgeler gömülü teori için verinin kaynağı olarak ele alınabilir ancak yine de vurgulanması gereken nokta araştırmacının bu belgeleri yeniden şekillendirmesidir (Charmaz, 2015, s. 53, 57). Nitekim bu metinde de ele alınan makalelerin yöntem kısımları gömülü teori aracılığıyla yeniden organize edilerek yöntem icrasındaki sorunlardan temalar oluşturulmuştur.

Charmaz (2015), diğer gömülü teorisyenlerine göre gömülü teorinin uygulama alanlarını genişletme eğilimi sergiler. Yapılandırmacı gömülü teorinin diğer gömülü teorilerden en önemli farkı ‘esnekliğe’ daha fazla vurgu yapması ve mekanik analizlerden uzak durulması gerektiği yönündeki çağrısıdır (Charmaz, 2015, s. 34). Ona göre gömülü teori, “veri toplamak, organize etmek ve analiz etmek için yardımcı stratejiler önerir” (Charmaz, 2015, s. 37). Bu çalışma için de makalelerden veriler üretilip organize edilerek yöntem icrasındaki sorunlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunu yapabilmek için başlangıç kodlaması ve odaklı kodlama teknikleri kullanılmıştır. Başlangıç kodlaması, veri parçalarının analitik olarak incelendiği ve her bir cümlenin ya da öğenin ne söylediğinin kodlanması olarak ifade edilebilir (Charmaz, 2015, s. 167). Bu kodlama yolu, araştırma sorusu bağlamında derinlemesine veri üretimini sağlar. Makalenin bu aşamasında örnekleme oluşturan makaleler ayrıntılı bir şekilde kodlanmıştır. Odaklı kodlama aşaması ise, kodlanmış olan verilerin gruplandırılmasını sağlar (Charmaz, 2015, s. 203). Bu, başlangıç kodlarında ortaya çıkan her bir kodu belirli bir yere yerleştirme süreci olarak ifade edilebilir. Çalışmada örneklemin her birinin kodlamaları belirli temalar altında birleştirilmiştir. Kodlamalar, göç alanında çalışan iki farklı akademisyen tarafından da okunmuş ve ‘kodlayıcılar arası görüş birliği’ne (Creswell, 2018, s. 253)

varılarak güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada odaklı kodlama neticesinde yöntem sorunları, dil sorunları, örnekleme dair sorunlar, nasıl bulgulandığı bilinmeyen veriler ve amaç-dışı sonuçlar olmak üzere 5 adet tema oluşmuştur. Çalışma, herhangi bir niyet okuması ya da eğitici bir yöntem metni olarak görülmemelidir. Aksine sadece uygulandığı belirtilen yöntemlerin uygulanma şekilleri ve bu kapsamda varsa ortaya çıkan sorunların dile getirilmesine gayret edilmiş ve yöntem-kritiğin imkanı araştırılmıştır.

Örneklemin Yapısı

Araştırmacıların gerçeğe yaklaşımlarının ya da ondan bir nebze de olsa pay alabilmelerinin ancak yöntemli bir araştırma ile mümkün olduğu, bu çalışmanın varsayımlardandır. Bu nedenle çalışmada, göç araştırmacılarının kullanmış oldukları nitel yöntemle olan bağları, nihayete erdirdikleri metinleri üzerinden soruşturmaya açılmıştır. Yapılmış olan nitel göç araştırmalarında, kullanılan yöntemin prosedürlerine bağlı kalınıp kalınmadığı araştırılmıştır. Böylece yöntem icrasında ortaya çıkan temel problemlere dair temalar belirlenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, Dergipark'ta yayınlanmış 2018 yılı ve sonrası nitel makaleler arasından seçilmiştir. Dergipark sistemine 'göç' anahtar kelimesi yazılıp, 2018 sonrası tarih aralığı ve 'başlıkta ara' seçeneği işaretlendiğinde, toplam 365 makalenin sisteme kayıtlı olduğu görülmüştür. Bu makaleler içerisindeki nitel araştırmalar, tek tek metinlerin ilgili bölümleri okunarak tespit edilmiştir. Yapılan bu tarama sonucunda, 65 çalışmanın nitel yöntemi kullandığı ancak bu çalışmalardan 7 tanesinin 'karma yöntem'le yapıldığı ve 9 tanesinin de dilinin İngilizce olduğu görülmüştür. Nihai olarak 2018 sonrasında Dergipark sistemine kayıtlı dergilerde sadece nitel yöntemle ve Türkçe dilinde yapıldığı belirtilmiş toplamda 49 makale yer almaktadır. Ancak bu 49 makalenin tamamına dair bir yöntem

eleştirisi geliştirmek -her çalışmanın kullandığı nitel yöntem farklı olduğundan- külfetli olacağından çalışmada değerlendirilmek üzere bazı makaleler seçilmiştir. Tesadüfi örnekleme tekniği ile makalelere birden kırk dokuzaya kadar sıra numarası verilmiş ve bu sayılar arasında çekiliş yapılarak 7 adet makale değerlendirilmeye alınmiştir. Bu yedi makale çekilen 8, 17, 19, 21, 28, 37, 45 olarak numaralandırılmış makalelerdir. Ayrıca bu makalelerden üretilen verilerin ve bu verilerden ulaşılan sonuçların nitel göç araştırmalarının tamamına genellenemeyeceği de belirtilmelidir.

Seçilen bu makaleler, sadece çalışmada analize tabi tutulmuştur.

Tablo 1: Araştırmanın Örneklemine Dair Betimleyici Bilgiler

Çekiliş sırası	Yazar	Makale adı	Yöntem	Dergi adı
1/8	Celekçi, K. A. ve Meçik, O. (2021).	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Göç Hareketlerinde Sosyal Sermaye Etkisi: İzmir ve İstanbul Örneği.	Tematik analiz	Sosyal Siyaset Konferansları
2/45	şahin, N. (2018).	Göç Bağlamında Müzik Ve Kimlik İlişkisi: Türk-Alman Genç Kadınlar Örneği.	Etnografik alan araştırması	Sosyoloji Dergisi
3/19	Çelik, S. ve İşler, N. K. (2020).	Göç Mağduru Suriyeli Öğrencilerin Covid-19 Salgınını Sürecindeki Öğrenme Deneyimleri.	Durum araştırması	Milli Eğitim
4/17	Bozan, İ. ve Kaştan, Y. (2018).	Göç Yaşamış Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması.	Çoklu durum araştırması	Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi
5/37	Koyuncu, A ve şimşek, R. (2020).	Ulusaşırını Göç ve Toplumsal Uyumda Din Eğitiminin Rolü: Erzincan Üzümlü'deki Ahıska Türkleri Örneği.	Söylem analizi	SEFAD
6/28	Adıgüzel-Öztoraman, S. ve Tanıyaş, B. (2020).	Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Deneyimleri: Zorunlu Göç, Gündelik Yaşam ve Uyum Üzerine Nitel Bir Çalışma.	Tematik analiz	Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi
7/21	Kılınc, F. E., Karayel, F. ve Koyuncu, M. (2018).	Türk ve Suriyeli Çocukların Göç Kavramına İlişkin Metaforlarının Belirlenmesi.	Fenomenolojik / içerik analizi	Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi

Çalışmanın örnekleminin veri üretmek konusunda yetersiz olduğu düşünülebilir. Ancak birçok farklı nitel araştırma yönteminin olduğu göz önüne alındığında bu sayının, bu çalışma için güvenilir veri üretme açısından yeterli uygunluğa ulaştıracağına kanaat getirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Gömülü teori analizi neticesinde şu temalara ulaşılmıştır: 1- Nitel göç makalelerinin yöntemlerine dair temel problemler, 2- Nitel göç makalelerinde kullanılan dile ait problemler, 3- Örneklem seçimine dair problemler, 4- Nasıl bulgulandığı bilinmeyen veriler ve 5- Amaç-dışı sonuçlar. İlerleyen kısımlarda bu temalara dair bulgular ve yorumlamalar dile getirilecektir.

Yönteme Dair Temel Problemler

Bu tema altında örnekleme oluşturan makalelerin kullandıkları yöntemlerin icrasında ortaya çıkan temel problemler tartışmaya açılmıştır. Tablo 1’de makalelerin yöntemleri görülmektedir. Aşağıda, çalışmalarda yer alan sorunlara dair ayrıntılı betimlemeler yapılarak sorunlar dile getirilmiştir.

Nitel araştırma, tek bir yöntem olarak düşünülemez. Aksine “çok çeşitli araştırma modellerini, epistemolojik yaklaşımları ve araştırma tekniklerini kapsayan” bir yaklaşımdır (Zapata-Berraro ve Yalaz, 2019, s.3). Dolayısıyla nitel araştırma, çoğulcu bir araştırma pratiğidir. Ancak tüm bu çoğulluğuna rağmen kendi içinde ister mekanik isterse de esnek olsun birtakım prosedürleri de barındırır. Bununla birlikte nitel araştırmanın çoğul pratiklere sahip oluşu, nitel araştırmanın nitel araştırma tekniklerine (derinlemesine görüşme, odak grup veya katılımcı

gözlem, döküman ya da görsel veri analizi) indirgenmesi olarak da ifade edilemez.

“Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak; yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulara dayanan, yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. .. Sorulara ek olarak görüşmeler boyunca katılımlı gözlemler yapılmış ve görüşmecilerin çevreleri ve kültürlerine ilişkin notlar alınarak bulgular desteklenmiştir” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 207). ... “Analiz aşamasında, verilerde tema ve örüntüler oluşturmaya odaklanan tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. .. NVivo 12 nitel analiz programı aracılığıyla kodlamalar yapılmış, temalar ve sınıflandırmalar belirlenerek yorumlanmıştır. Çalışma 9 tema ve bu temaların altındaki 25 koddan oluşmaktadır” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 209). ... Uygulamada eğitim, etnik köken, sınıfsal özellikler, güven düzeyi, işgücü ve sivil toplum bağlamında incelemeler yapılarak belli bir odak noktası yaratılmaya çalışılmıştır” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 223).

Alıntıda, nitel araştırmanın tekniklerini ya da analiz birimlerini uygulamanın nitel bir araştırma yapmak anlamına geldiği ifade edilmiştir. Nitel bir araştırma, "nitel verileri daha geniş toplumsal gerçeklikleri, olguları ve süreçleri betimlemek, incelemek ve açıklamak için gereken delil olarak ele alan bir tür nitel metodolojik yaklaşım” olarak tanımlanabilir (İosifides, 2019, s. 114). Bununla birlikte bir nitel araştırmanın felsefi ve epistemolojik pozisyonu; tümevarıma dayalı ve ‘anlama’ya odaklıdır. Bu nedenle de tümevarım mantığına dayanan bir araştırma tasarımı olan nitel araştırmada yazar, kaşif rolündedir ve bir arayış peşinde koşar. Ayrıca nitel araştırmalarda araştırmacıdan odakları belirlemesi beklenmez, aksine keşfi onu bir yere odaklar. Dolayısıyla alıntılanan çalışmanın nitel dayanakları konusunda epistemolojik problemler barındırdığı söylenebilir.

Nitel araştırmaların çok-sahalı ve çok-desenli bir uygulama içerebileceği yaygın bir şekilde bilinmektedir (King, 2019, s. 46). Bu sayede nitel araştırmalar ana fenomeni bağlamında karşılaştırma yapabilmek için dayanaklar üreterek kavrayışın gelişmesine katkı sunmaktadır.

“En basit anlamıyla araştırma verilerinde gizlenen kuramı sistematik olarak keşfetme şeklinde açıklanabilecek olan gömülü kuram sayesinde, araştırma bulgularıyla kuramsal çerçevenin örtüşüp rtşmeyeceğine dair şüphe ortadan kalkmaktadır (Glasser & Strauss, 1967, s. 3). ... Hem alan inşasının, hem çok-yerli etnografi yaklaşımının, hem de gömülü kuramın buluştuğu husus, araştırma alanının bir noktadan ziyade noktalar arasında uzanan bir yollar bütünü olduğu ve toplumsal bilgiye bu yollarda ileri-geri yürüyerek ulaşılabileceğidir. ... Araştırma kapsamında 15 genç kadınıla samimiyet kurulmuş ve 13’ ile yarı-yapılandırılmış mülakatlar yürütülmüştür. Suter’in (2000) araştırmacının müdahalesini asgari düzeye indirip iletişim ortamının doğallığını koruyarak odak grup toplantılarından katılarak-gözlem-gibi anlamlara ulaşılabileceğini savunduğu doğallaştırılmış odak grup yaklaşımı dikkate alınarak, bireysel mülakatlar yerine iki kişilik akran gruplarıyla mülakatlar da gerçekleştirilmiştir (şahin, 2018:188). ... Bu araştırma kapsamında incelenen veri, 2009 yılının Nisan-Temmuz ayları arasında, ağırlıklı olarak Berlin’de yürütülen etnografik alan araştırmasında toplanmıştır” (şahin, 2018, s. 187).

Alıntıda hem etnografik alan araştırmasının hem de gömülü teorinin kullanıldığı belirtilmiştir. Yazar, etnografik alan araştırmasıyla katılımlı gözlemi icra etmiş ve bu sayede topladığı verileri de -anlaşıldığı kadarıyla (nkn nasıl analiz edildiği belirtilmemiştir)- gömülü teori ile analiz etmiştir. Nitel araştırmalarda iki farklı yöntemi eř zamanlı icra etmenin,

çalışmanın güvenilir veriler üretmesi konusunda destekleyici bir yanının olduğu ifade edilebilir. Şahin'in çalışmasında bir takım alt başlıkların olduğu görülmele birlikte bu başlıkların gömülü teori ile elde edilen temalar olduğuna dair herhangi bir bildirim bulunmamaktadır. Dolayısıyla bahsedilen gömülü teorinin uygulanmasına dair çalışmasında herhangi bir bilgi paylaşımı söz konusu olmadığından, bu çalışmanın beyan ettiği gömülü teori ile araştırma yapma iddiası havada kalmıştır.

Çelik ve İşler (2020, s. 787), Göç Mağduru Suriyeli Öğrencilerin Covid-19 Salgını Sürecindeki Öğrenme Deneyimleri adlı çalışmalarında yöntemlerini durum araştırması olarak belirlemişlerdir. Durum araştırmaları, örnek olay çalışması olarak bilinmele birlikte genel olarak etnografik araştırmaların bir türü olarak kabul edilir (Creswell, 2016, s. 604; Paker, 2015, s. 121). Durum çalışmasında amaç; "durumu, kişiyi yada olayı özgün durumu içinde keşfetmek, ayrıntılı olarak betimlemek ya da yorumlamaktır" (Paker, 2015, s. 120). Dolayısıyla bu çalışmadan etnografik analize uygun bir veri elde edilmesi ve de yine bu yöntemle uygun analiz ve yorum beklenmektedir. Ayrıca durum çalışmalarının birçok türü bulunmakla birlikte yazarlar durum araştırmasının hangi türünü kullandıkları -bir eksiklik olmamakla birlikte- belirtmemişlerdir.

Çelik ve İşler (2020, s. 789) verilerini 15'er dakikalık telefon görüşmelerinden elde ettiklerini belirtmektedirler. Durum çalışmalarında belirli bir durumun derinlemesine araştırılması amaçlandığı için 15 dakikalık bir görüşmenin yeterli ve güvenilir veri üretimini sağlayamayacağı açıktır. Çünkü betimleme, durum araştırmalarının en temel niteliğini oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmacılar, durum araştırmasının nasıl yapıldığına dair herhangi bir bilgi de vermemişlerdir. Araştırmacılar, nasıl bulduklarını belirtmedikleri temaları ve bunların alt kategorilerini doğrudan bir şekilde okura sunmuşlardır.

Dolayısıyla araştırmada başvuru olan yöntem ile elde ettikleri bulgular arasında güvenilirlik sorununun ortaya çıktığı söylenebilir.

Bozan ve Kaştan'ın (2018) okulların sorunlarına ilişkin göç ile gelen öğrencilerin görüşlerini değerlendirdikleri çalışmasında da durum araştırması kullanılmıştır. Ancak elik ve İşler'in (2020) alışmasının aksine araştırmada bütüncül çoklu durum araştırmasına başvurulmuştur.

“Araştırma bütüncül çoklu durum deseninde nitel bir çalışma olmuştur. Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak bireysel görüşme kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak, açık uçlu sorulara dayanan yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formları kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının da özellikleri dikkate alınarak veriler içerik analizi ile incelenmiştir (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 225). .. Araştırma verilerinin özömlenmesi sürecinde öğrencilerin verdikleri yanıtlar, araştırma amacına göre kodlanmıştır. .. Nitel verilerin özömlenmesi betimsel analizlere (doğrudan alıntılara) uygun olarak yapılmıştır. Veriler, genel ve alt kategorilere göre düzenlenmiş ve işlenmesi için kavramsal bir yapı oluşturulmuştur. Daha sonra, her bir kategorinin hangi sıklıkla tekrar ettiği (frekans) bulunmuştur. Frekans değerleri aynı zamanda yüzde olarak da verilmiştir” (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 232).

Çoklu durum çalışması ile yapılan bu çalışmanın verileri, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Fakat Bozan ve Kaştan (2018), sadece sekiz (8) kişilik örnekleme dayanarak elde edilen verileri içerik analizine tabi tutmuş ve frekans analizi yapmışlardır. Ancak nitel araştırmanın genelleştirmeye karşı olan epistemolojik yaklaşımı ile bu durum çelişmektedir. Ayrıca metodolojik olarak tekilin araştırılmasına odaklanan nitel çalışmalarda bu tarz nicelleştirme tutumları, araştırmanın

genelleştirilmesi ve araştırmacının hakikate ulaştığını kesin olarak ilan etmesi anlamına gelir. İçerik analizi, nicelleştirmeye imkan verse dahi analizin genelleştirilemeyeceği ilkesine sadık kalmak makul olabilirdi. Ancak içerik analizi için bu kadar kısıtlı bir örnekleme analiz yapmanın güvenilirliği açısından sorunlu olduğu dile getirilebilir.

Yöntem problemleri kategorisi altında bir başka örnek, Koyuncu ve Şimşek'in (2020) çalışmasıdır.

“Çalışmada Castles'in kültürel ve sosyal uyum göstergelerinden yola çıkarak nitel yöntem, yarı yapılandırılmış mülakat ve katılımlı gözlem teknikleri kullanılarak elde edilen veriler söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. (Koyuncu ve Şimşek, 2020, s. 423). ... Araştırmada, Castles'in sosyal ve kültürel uyum sürecinde ortaya koyduğu temel göstergelerden hareketle katılımcılardan elde edilen veriler söylem analizi ile analitik bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur (Koyuncu ve Şimşek, 2020, s. 431). ... Ahıskalılar ve yerli öğrencilerle yapılan mülakatlarda dinin toplumsal uyuma katkısı, Castles'in kültürel uyum göstergeleri arasında yer alan toplumun kültürünü tanıma ve değerlerini benimseme teması kullanılarak analiz edilmiştir” (Koyuncu ve Şimşek, 2020, s. 431).

Araştırmacılar çalışmalarında Castles'in ve arkadaşlarının ortaya koyduğu uyum göstergelerinden bazılarının geçerliliğini, Ahıskalı Türkler özelinde araştırmaktadır. Oysa nitel araştırmalardan öne sürülmüş olan bazı göstergelerin doğrulanmasından ziyade, keşfe açık olarak tasarlanması beklenir. Bu bağlamda araştırmanın tasarımı ile araştırmanın teorik kurgusu birbirini dışlamaktadır. “Araştırmadan elde edilen verilerin yorumlanmasında söylem analizi yönteminden faydalanılmıştır” (Koyuncu ve Şimşek, 2020, s. 430). Ancak çalışmada söylem analizinden tam olarak ne anlaşıldığı ve nasıl

uygulandığına dair bir bilgilendirme yapılmamıştır. Sadece söylem analizinin tanımlaması yapılmıştır. Nitekim araştırmacıların atıfta bulunduğu Dijk'in (2019, s. 270) göçün söylem olarak birçok farklı türü olduğunu belirtir ve Dijk (2019) metninde göç söylemini analiz edip yorumlar. Bu nedenle yazarların yöntemsel olarak dayandıkları söylem analizi yöntemi ile kendilerinin uyguladıkları yöntem arasında herhangi bir benzerlik bulunmamaktadır. "Söylem analizi konuşmanın içeriği ile ilgilenir; dilsel organizasyonundan ziyade konuşmanın sosyal organizasyonu ile ilgilenmektedir" (Arkonanç, 2012, s. 107). Dolayısıyla incelenen metinde, konuşmaların sosyal organizasyonuna dair bir bildirim ile karşılamamaktadır. Bunun yanı sıra metinde söylem analizinin hangi teorik çerçevede yapıldığına dair de en ufak bir açıklama söz konusu olmadığından çalışmanın bir tür konuşma analizi (Akar ve Martı, 2015, 244) olduğuna dair bir his okurda uyanabilir. Ancak bu yöntem de konuşmalara odaklanır ve onları analiz eder.

Araştırmanın bir diğer örneklemini oluşturan Kılınç ve diğerlerinin (2018) yaptığı çalışmada ise fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. "Çocukların göç kavramına ilişkin metaforlarının belirlenmesinde nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan olgubilim deseni (fenomenoloji) kullanılmıştır" (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018, s. 42). Çalışmada fenomenolojik yaklaşımın kullanılmasının tek gerekçesinin metaforların deneyim, düşünce ve algıları ifade etmesi olarak belirtilmiştir. Fakat araştırmacılar metaforun neden bir yaşantının ifadesi olduğuna dair bir bildirimde bulunmamışlardır. Bununla birlikte fenomenolojik çalışmaların adımlarına dair metinde okura rehberlik edebilecek analiz ve yorum aşamalarına dair hiçbir bilgi verilmemiştir. Bununla birlikte görüşme formunun nasıl analiz edildiğine dair bir bilgiye metinde yer verilmemiştir. Ayrıca görüşme yapılan kişilere uygulanan soru formlarının bu

yaş grubu için uygun olup olmadığına dair bilimsel geçerli bir veri de sunulmamıştır.

“Formun ilk kısmında çocuklarla ilgili kişisel bilgileri belirlemek amacıyla hazırlanmış sorular bulunmaktadır. İkinci kısımda ise çocukların “Göç..... gibidir.” “Çünkü.....” şeklinde metaforlar içeren cümleleri tamamlamaları sağlanmıştır. Çalışmada sorulan sorular ve çocuklara yöneltilen sorular Türkçe dilinde gerçekleştirilmiştir.” (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018, s. 43).

Makalede uygulanan soru formunun uygunluğuna dair bir veri verilmemekle birlikte soru formlarının öğrenciler tarafından doldurulduğu çalışmalarında dile getirilmiştir. Dolayısıyla çalışmalarında derinlemesine görüşme yapılmamış yerine anket formu uygulanmıştır. Oysa fenomenolojik çalışmalarda veri toplama aracı genel olarak derinlemesine görüşmeler olmaktadır. Boşluk doldurma sorularından hareketle yapılan bu çalışmanın fenomenolojik bir yönünden bahsetmek mümkün değildir. Ancak araştırmacılar bu soru formunun verilerini analiz ederken içerik analizine başvurduklarını belirtmişlerdir (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018, s. 44). Aşağıda bu sürecin anlatıldığı kısım alıntılanmıştır.

“Katılımcı çocukların göç kavramıyla ilgili oluşturdukları metaforların analizi beş aşamada gerçekleştirilmiştir;

1. İlk olarak katılımcı çocukların göç kavramıyla ilgili geliştirmiş oldukları metaforlar listelenerek kodlanmıştır.
2. Kodlanan metaforlar ortak özellikleri bakımından teker teker analiz edilmiş, geçerli sayılamayacak olan metaforlar çıkartılmıştır.
3. Katılımcılardan elde edilerek oluşturulan metaforlar kategorileştirilmiştir.

4. Oluşturulan kategoriler için araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla iki uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlara veri analiz süreci ayrıntılı olarak açıklanmış ve metaforların yer aldığı kategoriye temsil edip etmediğini belirlemeleri istenmiştir. Uzman görüşü doğrultusunda metafor ile dahil edildikleri kategoriler arasında uyumsuzluk olanlar tespit edilmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

5. Kategoriler tablollaştırılarak yorumlanmıştır.

Katılımcı çocukların kişisel bilgilerine ait verilerin frekans ve yüzde değerleri SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir” (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018, s. 44-45).

İçerik analizi ile yapılan bu çalışmanın nitel araştırma olduğunu iddia etmek bu anlamda güçleşmektedir. Nitel araştırma tasarımlarında epistemolojik dayanaklara dikkat edilmemesi halinde yapılan işlemlerin nicel bir mantığa kayması ile sonuçlanması sıklıkla rastlanılan bir hatadır.

Yazım Diline Dair Temel Problemler

Nitel bir araştırmanın yazımı sırasında araştırmacının kullandığı dil önemlidir. Nitel bir araştırmada kullanılan dil aktif yapıdaki cümlelerden uzak durmalı, iyelik belirtilmeme ve şimdiki zaman kullanımından kaçınılmalıdır (Güçlü, 2019, s. 227). Nicel araştırmalardan farklı olarak nitel araştırmalar ‘neden’ ve ‘nasıl’ sorularına odaklanır (Bray, 2019, s. 360). Nitel bir araştırmada kullanılan dil; istatistiksel ve genelleyici bir araştırmanın dilinden uzak durmak zorundadır.

“İçinde yaşadığımız dünyanın, nitel araştırmaların olabildiğince sadık kalarak açıklaması gerektiği çok yüzeyle, akışkan doğası düşünüldüğünde, bu araştırma geleneğinde formüle edilen önermelerin yumuşak dili,

kanımca, bu yaklaşımın bir sınırlılığı değil, aksine güçlü yönlerinden biridir” (Morawska, 2019, s. 139).

Nitel göç araştırmalarında araştırmancın konusu belirleyici olmakla birlikte kullanılan dilin tekil olana hassasiyet gösteren bir yanının olması gerekmektedir. Ancak bu şekilde farklı olanın gerekçelerini ve toplumsal uzlaşımın mantığı kavranabilir. Genelleyici bilgiler, düşünme süreçleri üzerinde tekil olanın ayrıcalığının üstünü çoğu zaman örter.

“Ev sahibi ülkenizin vatandaşlığına geçtiniz mi?” ve benzeri basit ‘evet’ veya ‘hayır’ cevapları gerektiren soruları dikkate almayacak ve onun yerine, göçmenlik deneyiminin çok boyutlu yönlerini irdeleyen, çeşitli ve genellikle birbirinin etkisini azaltan veya çelişkili bileşenlerin niteliğini sorgulamalara odaklanacağım. Zaten nitel araştırmancın asıl katkıda bulunabileceği nokta da bu dizilimlerin araştırılmasıdır” (Morawska, 2019, s. 140).

Çalışmanın örneklemini oluşturan makaleler incelendiğinde, ifade edilen dilsel uygunluk düzeyini yakalama konusunda eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu kısımda ortaya çıkan bu eksikliklere bazı örnekler sunulmuştur.

Nitel araştırmalarda kullanılan yöntemin yazım dilinin nicel araştırmalarda kullanılan dilden farklı olması beklenmektedir. Örneğin aşağıdaki makale, okura istatistiksel bir araştırmancın verilerinin sunulduğuna dair bir his verebilir. Daha da ötesi yanlış anlamalar olabilir. Örneğin okur aşağıdaki cümleleri okuduğunda Suriyelilerin yüzde 20’ye yakınında (16 ailenin 3’ü yaklaşık yüzde 20 yapar) aileye güven olmadığı kanaatini geliştirebilir. Böyle yanıltıcı bir bilgilendirmeden ancak genelleştirici bir dilden uzak durulduğunda kaçınılabilir. “Katılımcılardan 16’sının aileye güveni yüksekken 3’ünün aileye güveni düşük olarak belirlenmiştir. Aile içinde bağlılık ve

güvenin artmasıyla birlikte kadınların özgürleştiği ve sosyal yaşamda aktif oldukları gözlenmiştir” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 219). Çalışmada aileye olan güvenin azaldığı ya da arttığı bulgusu için araştırmacılar bir ölçek kullanmamışlardır. Ayrıca nitel bir çalışmada evet-hayır soruları üzerinden güven konusunda cevaplar almak ve bu cevapları yorumlamak yanıltıcı olabileceği gibi nitel araştırmanın epistemolojik pozisyonuyla da çelişmektedir. Çünkü nitel araştırmalarda evet-hayır sorularından ziyade derinlemesine ve açık uçlu sorular beklenmektedir. Oysa aşağıdaki örnek bunun aksini göstermektedir. Metinde soru formunun nasıl oluşturulduğuna dair herhangi bir bilgi paylaşımı yapılmadığından okuyucu, araştırma soruların evet-hayır sorusu şeklinde olduğu konusunda bir izlenim edinebilir. Bununla birlikte aşağıdaki satırların yazarları nitel bir araştırmanın evet-hayır sorularına müracaat etmemesi gerektiğini de (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 207) dile getirmişlerdir.

“Aileye olan yüksek güvene karşın, Suriye’de yaşananlar ve yabancılık duygusu katılımcıların toplum karşısında tedirgin ve güvensiz hissetmelerine yol açmıştır. Toplam 19 katılımcıdan 16’sı topluma güvenmediklerini belirtmişlerdir (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 219). .. Uygulamada eğitim, etnik köken, sınıfsal özellikler, güven düzeyi, işgücü ve sivil toplum bağlamında incelemeler yapılarak belli bir odak noktası yaratılmaya çalışılmıştır” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 223).

Bu cümleler, araştırmacıların nitel araştırmanın doğasına aykırı hareket ettiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla bu makaleyi, nitel araştırma anlayışıyla hazırlanmış bilimsel bir çalışma olarak değerlendirmek güçleşmektedir.

İçerik analizi, genel olarak ustalıkla bir icrayı gerektirir. “İçerik analizi ‘sahaya inmeyi’ vazeden, basit görünen, nicel ve sayısal

görüntüsü aldatıcı olan, ustalıkla yapılmadığında kendisine yöneltilen tüm eleştirileri hak eden bir yaklaşımdır” (Bilgin, 2014, s. x). İçerik analizi kullanımında ifade edilen her bir kelime ya da kelime guruplarının her biri bir rakam olarak kodlanabilir ve nihayetinde frekans analizi yapılabilir. Ancak sekiz derinlemesine görüşmenin olduğu bir çalışmanın verilerinin nicelleştirilmesi güvenilirlik ve geçerlilik kaygılarını en üst düzeye çıkarır.

“2. olarak %37,5 ile daha iyi eğitim alma imkânı gelmektedir. Araştırmaya katılan 8 öğrenciden 3 tanesi bu sebebi dile getirmiştir (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 233). ... Tablo 3.'e göre öğrencilerin okulla ilgili yaşadıkları kişisel sorunları yorumlanırsa; ilk sırada % 75 ile akrabalarını, eski okulundaki arkadaş ve öğretmenlerini özlediği için olumsuz etkilenmesi gelmektedir (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 233). ... 6. olarak aynı oranda %50 ile yeni bir ortama geldiği için uyum sağlamakta sorun yaşama gelmektedir” (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 236).

Geçerlilik ve güvenilirlik kısımları bir kenara bırakıldığında, yukarıdaki yazım dili okura bir matriksin okunduğu hissi verebilir. %37,5 civarında katılımcının iyi eğitim aldığını bu çalışmanın verisinden hareketle söylemek imkansızdır. Bu araştırılabilir ancak nitel bir araştırmanın yazımında dile getirilmesi bir problem olarak tanımlanabilir. Ayrıca metinlerinin neredeyse her satırında istatistiksel verilerin sunulması ve bunun genel geçer bir bilgi olarak yorumlanması okurda çalışmanın nitel bir göç araştırması olduğuna dair bir şüphe uyandırabilir.

Örneklem Seçimine Dair Temel Problemler

Nitel göç araştırmalarında örneklemin belirlenmesi önemli bir adımdır. Ait olunan toplumsal fraksiyon ya da tabaka nasıl göç

edildiğinin ve yeniden yerleşme sürecinin nasıl atlatıldığının önemli bir belirleyicisidir. Bu nedenle nitel göç araştırmalarında genel olarak amaçlı örnekleme tekniğinin tercih edildiği görülmektedir. Nitekim bu çalışmanın örnekleminin büyük bir kısmının da amaçlı örnekleme tekniğini tercih ettiği söylenebilir. “Amaçlı örneklemede araştırmacılar ana olgu hakkında bilgi edinmek veya onu anlamak için bireyleri ve araştırma mekanlarını maksatlı bir biçimde seçerler” (Creswell, 2016, s. 267). Aşağıdaki örnekler çalışmalarda bu tekniğin kullanıldığına işaret etmektedir.

“Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” kullanılmıştır” (Çelik ve İşler, 2020, s. 788).

“Araştırmanın evrenini, Antalya’nın Kepez ilçesindeki ilkokullarda öğrenim gören yakın zamanda göç yaşamış öğrenciler, araştırmanın çalışma grubunu ise bu ölçüte uyan ve gönüllülük esasına göre seçilen 8 öğrenci oluşturmuştur” (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 230).

“Araştırmacının bölgede ikamet etmesi ve araştırma kapsamında katılımlı gözlem yapılması da dikkate alınarak örneklem seçiminde amaçlı örneklem seçim tekniklerinden yoğunluk örnekleme tercih edilmiştir” (Koyuncu ve Şimşek, 2020, s. 430).

“Katılımcı olan T.C. vatandaşı ve Suriyeli çocuklar öğretmenler amaçsal örnekleme yöntemleri içerisinde yer alan tipik durum örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir” (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018, s.42).

“Araştırmada nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan amaçlı örnekleme (purposive sampling) kullanılmıştır” (Adıgüzel-Öztoraman ve Tanyaş, 2020s, s. 183).

Görüldüğü gibi, çalışmaların çoğunda amaçlı örnekleme tekniğinin kullanılması tercih edilmiştir. Bununla birlikte bazı

çalışmalarda, örneklemeden elde edilen verilerinin doygunluğu konusu okurda şüphe uyandırabilir. Örneğin, çalışmaları kapsamında on (10) Ahıskalı Türk ve fakat beş (5) yerel katılımcı seçen Koyuncu ve Şimşek (2020), çalışmalarında göçmenlerden 10 kişi ile görüşme yapıp doygun veri elde ederken yerli halktan 5 kişi ile görüşme yapmış ve nasıl doygun veri elde ettiği belirsiz kalmıştır. Dolayısıyla bu örneklemeden elde edilen verilerin, güvenilirliğine dair soru işaretleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Kılınç, Karayel ve Koyuncu (2018) çalışmalarında amaçlı örnekleme tekniğini kullanmakta fakat seçilen örneklemin nitelikleri arasındaki farklılığı nasıl aşıldığı bilinmemektedir.

“Araştırmaya katılan T.C. vatandaşı çocukların %56,5’inin 2008 doğumlu (13), %43,5’inin ise 2009 doğumlu (10) olduğu, Suriyeli çocukların ise %22,2’sinin (4) 2005 doğumlu, çocuklardan 2004, 2007 ve 2008 doğumlu eşit sayıda toplam 9 çocuk, 2006 ve 2009 doğumlu eşit sayıda toplam 4 çocuk ve 2019 doğumlu 1 çocuk bulunduğu görülmüştür” (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018:43).

Örnekleme oluşturan katılımcılar arasında gelişimsel özelliklerin pek dikkate alınmadığı görülmektedir. Gelişim aşamaları farklı olan çocuklardan amaçlı örnekleme ile yapılan örnekleme, açıkçası amaçlı örneklemin mantığına aykırı gibi durmaktadır. Göçün metaforlara nasıl yansıdığını analiz eden bu çalışmada, örnekleme oluşturan çocukların yaş farkları şüphesiz anlamlandırma düzeyleri açısından da farklı olduklarına işaret etmektedir. Araştırmacıların makalelerinde böyle bir sorunu dikkate almadıkları görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmaların örneklemleri nitel göç araştırmaları kapsamında değerlendirilmelerini zorlaştırmaktadır.

Nasıl Bulgulandığı Anlaşılamayan Veriler

Araştırmacı, icra ettiği yöntem doğrultusunda birtakım veriler elde eder ve bunu metnin bulgular kısmında dile getirir. Bu tema altında, örnekleme oluşturan makalelerde icra edilen yönteme göre nasıl bulgulandığı anlaşılmayan bazı veriler gündeme taşınmıştır. Bu kısımda ayrıca, araştırmacıların tümevarımsal bir araştırma pratiği olan nitel desen tercihlerinde yapmış oldukları çıkarsamaların yöntemleri ile olan ilişkisindeki sorunlar dile getirilmektedir. Aşağıda bu temanın örnekleri okurun dikkatine sunulmuştur:

Gelekçi ve Meçik'in (2021) sosyal sermayenin göç sürecine nasıl bir etkide bulunduğu araştırıldığı makalelerinde bazı bulguların araştırmanın sorusu dışında olduğu veya elde edilen verilerin ulaşılan yorum ile bir bağının olmadığı görülmektedir.

“Çalışma kapsamında görüşülen Suriyelilerin konuya ilişkin olarak etnik köken, eğitim ve istihdamla ilgili çeşitli problemler yaşadığı görülmüştür. Katılımcılardan biri gittiği lisede Suriyeli olduğu için bazı akranları tarafından dışlandığını belirtirken; çoğu katılımcı Suriyeli oldukları için daha düşük ücretlerle çalıştırıldıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan biri yaşadıkları durumu “İnsanların kötü gözle bakması çok kötü. Kimse başına gelmeden anlayamaz. Mesleğim gitti. Okuduğum okul gitti. Resim yaptım, terzilik yaptım, hamur işi yaptım. Valla her şeyi deniyorum yaşamak için. Ben fizik, kimya öğretmeniydim ama şimdi hiçbir şeyim” sözleriyle ifade etmiştir” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 217).

Sosyal sermaye yazarlarının da ifade ettikleri gibi kişilerin dahil oldukları sosyal ilişki ağları ile ilgilidir. Katılımcıların eğitimleriyle ilgili bilgiler vermenin göç sürecinde sosyal sermaye ile olan ilişkisini metinde nasıl kurdukları görülmemektedir. Ayrıca makalede eğitim ile ilgili elde edilen verilerin çok az olması da yazarların bu konuda yeterli veriye

ulaşmadıklarını ancak yine de böyle bir şey yazdıklarını aşıkâr kılmaktadır.

“Dayanışma ağları oluşturabilen ve fırsatlara erişme imkânı tanıyan etnisite bir tür sosyal sermaye biçimi olmasına rağmen bazı durumlarda olumsuz bir kimlik algısı yatabilmektedir. Çoğunlukla göçmen sosyal sermayesinde ortak kültürel bellek ve “bizlik” duygusu bir dayanışma ağı yaratırken, Suriyeliler arasında bir tür negatif etiketlenmeye dönüşmüştür” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 218).

Bu bulguya dair metinde herhangi bir veri bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu veriye nasıl ulaşıldığı ve böyle bir yorumun nasıl geliştirildiği müphem kalmıştır. Böyle bir uygulama, çalışmanın yöntemine aykırı olarak yazarların kişisel kanaatinin gerçek bir veri olarak sunulması olarak da yorumlanabilir.

“Çalışma kapsamında görüşme gerçekleştirilen katılımcılardan 9’unun Suriyelilerin kurduğu dayanışma dernekleri ya da ulusal ve uluslararası çeşitli faaliyetler yürüten sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri bulunmaktadır. Bu gibi üyeliklerin, doğru bilgiye erişim sağladığı bilinmektedir. Suriyelilerin yaşadığı zorlu durumları iyileştirme konusunda sivil toplum örgütleri başarılı sonuçlara ulaşmıştır. Bu kuruluşların dinamik yapısı, bilgiye erişim ve ağ oluşturma konularında katılımcılara destek sağlamıştır. STK üyesi olmanın katılımcılar için iş bulma olanağı sağladığı da görülmüştür” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 222).

Makalede, yorumların da verileri sunulmamıştır. STK’ların, mültecileri doğru bilgiye nasıl sevk ettiği, onlara nasıl iş imkânı sağladığına dair de herhangi bir veri, metinde bulunmamaktadır. Ayrıca çalışmada STK’ların, mültecileri doğru bilgiye nasıl sevk ettiği, onlara nasıl iş imkânı sağladığına, STK üyeliğinin sosyal sermaye açısından nasıl bir destek

sunduğuna dair herhangi bir örnek, bilgi paylaşımı ya da veri bulunmamaktadır. Metinde STK'ların, sosyal ağ kurmadaki rolüne literatür bağlamında değindikleri ancak, göçmenlerin yaşamında bunun yansımalarının nasıl olduğunu belirtmedikleri görülmektedir. “Güçlü bağlantılara sahip katılımcıların, ekonomik durumları ya da eğitim düzeyleri fark etmeksizin, gündelik yaşama tutunma ve sivil katılım konusunda daha aktif oldukları gözlenmiştir” (Gelekçi ve Meçik, 2021, s. 225). Yine bu yorum da sadece 9 katılımcıyı bağladığından (çalışmanın katılımcı sayısı 16'dır), Suriyelilerin göç sürecini yaşamalarında sosyal sermayelerinin etkisine dair genelleştirilmelerin yapılması, ayrıca çalışmanın bilimsel geçerliliği açısından riskli bir ifade olarak değerlendirilebilir. Tüm bunlarla birlikte, Gelekçi ve Meçik'in (2021) çalışması incelendiğinde şu alt başlıkların açıldığı görülmektedir: “Göç kararı, yer değiştirmede tanıdık etkisi, varış noktasındaki durum, sosyal sermayenin uyuma etkisi, etnik köken, eğitim sınıf temelli sorular ve güven geçim desteği olarak sosyal sermaye, iş gücüne katılım ve sivil toplum üyeliği”. Yazarlar metinlerinde yapmış oldukları analiz neticesinde 9 başlık belirlemişlerdir. Bu başlıkların her birinin bir tema olup olmadığı -eğer değilse temaların ne olduğu sorusu cevapsız kalmıştır- okur tarafından ancak, tahmin edilmek zorundadır. Bu eksikliğin yanı sıra metinde, 'Hedefte Geçim Desteği Olarak Sosyal Sermaye' diye bir başlık da bulunmakta ancak altında herhangi bir veri bulunmamaktadır. Burada yazarlar, gözlemlerini yazdıklarını öne sürebilirler ancak çalışma gözleme değil tematik bir analize dayanmaktadır.

Nitel göç çalışmalarında araştırmacılar mümkün olduğunca gerçeğe yaklaşmak zorundadırlar. Bu nedenle de etnografik bir çalışmada betimleyici ve yorumcu nitelikler ön plandadır (Bray, 2019, s. 361). Şahin'in (2018) çalışmasının etnografik yönü itibariyle önemli bir iş başardığı açıktır.

“Araştırma esnasında görüşmeciler tarafından Türk-Yunan ve Türk-Alman karşılaştırmaları yapılmış, her iki karşılaştırmada da ulusal farklılıkların Türklüğü müzik özelinde yücelttiği sonucuna ulaşılmıştır. Feyza’nın, araştırmacının dinlediği müzik türlerini merak etmesi üzerine klasik Türk müziğinin yanında rebetiko (ρεμπέτικο) cevabını alması büyük hayal kırıklığı yaşamasına neden olmuştur. Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerilimli ilişki, onun, Yunanca müzik dinlemenin Türklüğü alçaltacağı şeklinde bir bakış açısı geliştirmesinde etkili olmuştur. Aslı’nın Türklük ve Almanlık karşılaştırması ise müzik ve duygusallık eksenindedir. Aslı, Türk ulusunun Alman ulusundan daha duygusal olduğunu, bu nedenle Alman müziğinin Türkleri etkilemediğini düşünmektedir” (Şahin, 2018, s. 190).

Şahin, makalesinde sunduğu verileri katılımcı gözlemine dayalı açıklayıcı ve özdüşünümsel bir şekilde aktarmıştır. Ancak Şahin, makalesinde gömülü teoriden de faydalandığını belirtmiştir. Nitekim çalışmada açmış olduğu birçok başlık - Memleket Tanımları, Müzik Deneyimlerinin Başlangıcı, Türkiye ile İlişkinin Korunması, Ulus, Dil ve Din Düzeyinde Türklük, Koro Performansı ile İlgili Bir Uyarı, Aidiyetler Çekişmesi muhtemelen analiz ettiği verilerden elde ettiği temaları oluşturmaktadır. Fakat bu alt başlıkların gömülü teoriye başvurularak mı açıldığı yoksa etnografik bir yazım tarzı mı olduğu makalede belli değildir. Bu nedenle her ne kadar amacına uygun bir çalışmayı icra etmiş olsa da, Şahin’in araştırmasında kullandığını belirttiği gömülü teoriye dair herhangi bir icrayı sergilemediği söylenebilir.

Şahin’in çalışmasında oluşan şey, bir tür belirsizlik iken; Çelik ve İşler’in (2020) çalışmasında nasıl elde edildiğine dair hiçbir iz olmayan bulgular söz konusudur.

“Öğrencilerin “mutsuzluk, özlem, üzüntü, sıkılma” gibi olumsuz duygulara sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara ilişkin bazı alıntılar aşağıda sunulmuştur:

Dersleri dinlemeyi çok özledim. Okul açılsın diye sürekli dua ediyorum. Evde çok sıkılıyorum. (MU)

Arkadaşlarımı çok özlüyorum. Erkek kardeşim benimle oyun oynamıyor. Yalnız hissediyorum. Arkadaşlarımla oynamayı, okula gitmeyi çok özledim. (SH)

Arkadaşlarımla okulda olmayı özledim. (FA)

Mutsuzum. Arkadaşlarımı özledim. (HM)” (Çelik ve İşler, 2020, s. 790).

Araştırmada ‘üzüntü’ sonucuna ulaşıldığı belirtilmiş fakat yukarıda da paylaşıldığı üzere yazarların okura vermiş olduğu katılımcı cümlelerinde üzüntü duyulduğuna dair bir aktarım görülmemektedir. Dolayısıyla araştırmacılar, kendi sunduğu verilerde dahi yer almayan bir bulguyu okura sunarak, güvenilirliği olmayan bir sonuca okuru yöneltmektedirler. Ayrıca araştırmacılar makalelerinde ‘özlem duygusu’nu, ‘olumsuz duygular’ kategorisine neden aldıklarına dair de herhangi bir açıklama sunmamışlardır.

Bozan ve Kaştan’ın (2018) çalışması her ne kadar içerik analizi olarak verilmiş olsa da çalışmada sunulan frekans tablolarının bazılarında tutarsızlıklar olduğu görülmektedir. Tabloların her biri bir bağlamda ortaya konulmuş olup bu, anlamlı olduğu düşünülen tabloların içinde yer alan her bir evet-hayır şeklinde ifade edilebilecek ibarelerin sunulan üst başlık altında kategorize edildiğine dair bir açıklama görülmemektedir. Örneğin, çalışmada yer alan Tablo 3’te “Arkadaş çevresinde çekingenlik ve utangaçlık yaşama” cümlesinin “Öğrencilerin Okulla İlgili Yaşadıkları Kişisel Sorunlara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı”nın altına yerleştirildiğine dair herhangi bir

açıklama ya da analize dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Başka bir deyişle okur, “bu ibareler Tablo 6 ya da Tablo 5’inde altında gösterilebilir miydi?” diye bir soru yöneltebilir. Dolayısıyla araştırmacının verileri işleme güvenilirliği şüphelidir. Bu tarz kategorize etme hatasının yanı sıra araştırmadaki tablolar ile içinde verilenler arasında uyumsuzlukların olduğu da görülmüştür. Yine araştırmacılar, Tablo 6’da görüldüğü gibi öğrencilerin okullarının dezavantajları hakkında ne düşündüğünü sorusuna almış oldukları cevap, “Yaşadığı ortamın değişmesinin olumsuz etkisi” olarak ifade edilmiştir. Ortam değişmesinin okulun dezavantajı olarak araştırmacılar tarafından nasıl değerlendirildiği tam bir muammadır. Bir başka örnek olarak da “Akrabasının evinde yaşamamanın olumsuz etkisi” olarak dile getirilmiş olan durumdur (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 243). Bu her iki kodun, temaları ile uyumsuz olduğu görülmekte ve bu durum yapılan analizin güvenilirliğine şüphe düşmektedir.

Yine aynı çalışmada yukarıda ifade edilen ve araştırmanın amacı dışında bulunan bulguların araştırmanın amacıyla paralelmiş gibi belirtildiği cümleler de söz konusudur. Örneğin, Tablo 3’te “Öğrencilerin Okulla İlgili Yaşadıkları Kişisel Sorunlara İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı” başlığı altında “Ailesinin ekonomik sıkıntı yaşaması nedeniyle olumsuz etkilenme” veya “Ailesiyle sorun yaşayarak etkilenme” veya “Anne ve babanın kavga etmesi nedeniyle derslerinin olumsuz etkilenmesi”, “Babanın işi sebebiyle akşamları eve gelmediği için etkilenme” gibi başlıkların açıldığı görülmektedir. Ancak bakıldığında bu başlıkların -ki kod olarak da ifade edilebilir-birbirleriyle pek örtüşmediği, başka bir deyişle okulla ilgili yaşanan kişisel sorunlar olarak ifade edilemeyeceği söylenebilir. Dolayısıyla, araştırmacıların bu bulguları bu başlık altına nasıl aldıklarını ifade etmemeleri ve derinlikli bir tartışma vermemeleri önemli eksiklikler olarak ifade edilebilir.

Koyuncu ve Şimşek'in (2020) sosyal ve kültürel uyum düzeylerini referans alarak din eğitimin toplumsal uyuma olan katkısını inceledikleri çalışmasında da bazı verilerin nasıl üretildikleri görülememiştir. "Kur'an kursunda yakalanan kardeşlik ruhunun, sosyo-kültürel pratik hayata aktarımı ile karşılıklı kabullerin arttığı, evliliklerin yapılmasının önündeki engellerin kaldırıldığı, toplumsal uyumu kolaylaştıran bir faktör olduğu gözlemlenmektedir" (Koyuncu ve Şimşek, 2020, s. 438). Yukarıda yazarlar tarafından dile getirilmiş kardeşlik ruhu ve bunun pratik hayata yansımalarının mekânı olarak Kur'an kursları ifadesi, okur tarafından yüceltici bir ifade olarak yorumlanabilir. Çünkü makalelerinde Kur'an kurslarının kardeşlik ruhunu geliştirip güçlendirdiğine dair herhangi bir Ahıskalı Türkün ifadesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu verinin nasıl ortaya çıktığı bilinmemektedir. Sadece bir yerde geçen ifade de yerlilerle evliliklere sıcak bakma düşüncesinin geliştiği ifadesi yerli halktan olan din eğitmenine aittir. Dolayısıyla tek bir veriden hareketle yaşanan uyum sürecinin gerçekte nasıl olduğunu şüpheli hale gelmektedir. Bu nedenle çalışmanın güvenilirliği tartışmalıdır.

Kılınç ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında elde edilen verilerin fenomenolojik olarak yorumlanması beklenmektedir. "Fenomenoloji yapmak, büyük metinler için bir pathos geliştirmek ve aynı zamanda, günlük deneyimlerin, fenomenlerin ve olayların yaşayan anlamlarını fenomenolojik bir şekilde yansıtmak anlamına gelir" (Van Manen, 2016, s. 23). Fenomenoloji, şeyin kendisini bize nasıl sunuyorsa öyle kabul etmeye, kavramaya ya da anlamaya dayanır. Fenomenolojik araştırmalarda birçok farklı yöntem söz konusu olmakla birlikte en popüler araştırmacılardan Van Manen'e göre fenomenolojik araştırmalarda şu adımlar izlenmelidir:

"1- Fenomenolojik araştırma, neyin kendini verdiğini ve bir şeyin kendini nasıl verdiğini merak etmekle başlar.

2- Fenomenolojik bir soru, önceden düşünen, önceden tahmin edilen deneyim anlarında verili olanları araştırır – aracılığıyla yaşadığımız olarak deneyimler.

3- Fenomenoloji, bir fenomenin veya olayın yalnızca tekil yönlerini (özdeşlik / öz / ötekilik) kavramayı amaçlamaktadır.

4- Epoché (parantez) ve uygun indirgeme, indirgemenin çeşitli biçimlerinin en kritik iki bileşenidir.

5- Fenomenolojik düşünme ve analiz, öncelikle epoche, indirgemedede ve -çeşitli şekillerde anlaşılan- sözlü tutumda gerçekleşir” (Van Manen, 2016: 27).

Bu adımlar ya da başka birçok araştırmacının fenomenolojik uygulama prosedürleri söz konusudur. Oysa Kılınç ve arkadaşları (2018) makalelerinde fenomenolojik araştırmaya dair herhangi bir işlem adımından bahsetmemişlerdir. Bu nedenle de makalelerindeki bulguların tümünün teknik olarak nasıl bulgulandığı bilinmemektedir.

“Araştırmaya katılan Suriyeli çocukların göç kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlara göre, son diyar kategorisidir. Bu kategorinin içinde Suriye ve Mersin metaforları yer almaktadır. Çocukların bu kategori içerisinde belirttikleri görüşler aşağıda verilmiştir.

- Göç Suriye gibidir. Çünkü Suriye’den buraya geldim.

-Göç Mersin, Adana gibidir. Çünkü dayım orada” (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018, s. 49).

Makalede veri üretmek için kullanılan soru formunun ‘anlam’ ya da ‘deneyimin anlamı’na dair herhangi bir bulgu görülmemektedir. Dolayısıyla örneğin, “göç, Suriye gibidir”in anlamı belirsiz kalmaktadır. Başka bir deyişle makaleden beklenen fenomenolojik yöntemin icrasında başarısızlıktan söz edilebilir.

Amaç-dışı Sonuçlar

Göç araştırmaları genel olarak, halihazırda cereyan eden süreçlerle ilgili olduğundan bu tarz çalışmaların etkilerinin veya politika yapıcılara yönelik tavsiyelerinin önemli sonuçları olabilir. Bu nedenle, belirli bir yöntemle ulaşılan sonuçların geçerliliği ve güvenilirliği hayati düzeyde önemlidir. Bu kapsamda, ulaşılan sonuçların bulgularının iyi belirtilmiş olması ve araştırmacıların kendi kişisel görüşlerinden ayırt edilebilmesi gerekir. Örnekleme oluşturan makaleler üzerinde yapılan kodlama neticesinde, nitel göç araştırmalarında ‘amaç-dışı sonuçlar’ olarak adlandırılacak metinle ilgisi olmayan sonuçlara ulaşıldığına dair bir veri seti ortaya çıkmıştır. Bu kısımda söz konusu sonuçlar ele alınmıştır.

Etnografik alan araştırmasında, araştırmacının gözlem gücüne ve almış aldığı notları kavramlara dönüştürebilme özelliğine güvenilir. Nitekim Şahin’in (2018) etnografik alan araştırmasında aşağıda verilen elde ettiği sonucu böyle bir niteliğe bağlamak mümkün olabilir.

“Literatüre geleneksel müzikler perspektifini de eklemeyi hedeflemiş olan bu çalışma, Alman toplumuna başarıyla uyum sağlamış ve olağandışı kültürel üretimlerle normları tehdit etmemiş Türk-Alman genç kadınlara, duyulmayan bir müzik üzerinden ses vermiştir. Bu uyumlu “görünmezliğin” altındaysa aidyetler çekişmesi karşımıza çıkmıştır” (Şahin, 2018, s. 194).

Her ne kadar araştırmacıya güven duyulsa ve araştırmacı metninde “Aidyetler Çatışması” adlı bir bölüm açmış olsa da alıntıda dile getirilen “görünmezliğe” nasıl ulaşıldığı belirsiz kalmıştır. Başka bir deyişle yeterli betimlemenin olmayışı okura bu kavramı haklı çıkaracak bir dayanak sunmamaktadır.

Etnografik araştırmaların en önemli özelliklerinin başında yoğun betimleme gelmektedir (Geertz, 2010, s. 20).

Bozan ve Kaştan'ın (2018) alışmasında da benzer bir sonuç görünmektedir. Çalışmada aşağıda ifade edilmiş olan sonuç, metinde herhangi bir bulgu ile desteklenmemektedir. Bu bulgu amaç dışı bir sonuç olarak araştırmacının kişiisel kanısı olarak görülebilir.

“Araştırmada öğretmenler, göç yaşayan çocuklarda dil ve iletişim problemleri, gerginlik-şiddet-stres, diğer öğrencilerle anlaşamama ve dışlanma, kültür farklılığı, yalnız ve ie kapanık olma gibi sorunları en çok gözlemledikleri problemler olarak ifade etmiştir” (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 244)

Aynı çalışmada ulaşılan ve aşağıda alıntılanan bir başka sonuç da metnin hem amaı dışında olması hem de böyle bir sonuca ulaşmak için yeterli verinin olmayışıdır. “Öğrenci başarısı okullarda istenilen düzeyde değildir. Özellikle göçle gelen öğrencilerin akademik başarısı düşüktür. Bu öğrencilere yönelik uyum programları yapılmalıdır” (Bozan ve Kaştan, 2018, s. 246). Yazarların makalesinin örneklemine oluşturan öğrencilerin 6'sı göçle geldikten sonra eğitim başarılarının arttığını dile getirmiştir. Dolayısıyla 8 katılımcısı olan bir araştırmada eğer 6 kişi eğitim başarısının arttığını belirtiyorlarsa yukarıda ifade edilen sonucun bulgularını çok açık olarak ve özellikle belirtmek gerekir. Oysa çalışmada böyle bir girişim görülmemektedir.

Benzer şekilde Adıgüzel-Öztoraman ve Tanyaş'ın (2020) alışmalarının sonuç kısmında amaçlarının dışında bir sonucu ifade ettikleri görülmüştür. “Türkiye'deki Suriyeli mülteci kadınların göç deneyimlerini araştırarak, yeniden yerleşim sürecindeki olumlu ve olumsuz değişimleri incelemektir” (Adıgüzel-Öztoraman ve Tanyaş, 2020:197). Adıgüzel-

Öztoraman ve Tanyaş'ın çalışmalarının belirtilen amacı, olumlu olumsuz süreçleri açığa çıkarmak değildir. Aksine metnin giriş ve yöntem kısmında yazıldığı gibi göç sürecinin anneleri güçlendiren yönlerini ortaya çıkarmaktır. “1. Küçük çocuk sahibi mülteci kadınların göç öncesi ve sonrasında yaşadıkları zorluklar nelerdir? 2. Bu zorluklara rağmen yaşanan olumlu deneyim ve dönüşümler nelerdir?” diye ana sorularını belirtmiş olan araştırmacıların çalışmasında olumlu süreçleri dile getirmekle birlikte amacının dışındaki süreçlere de odaklandıkları görülmüştür. Oysa alıntıda, yeniden yerleşme süreçlerine dair dile getirilen bir ifade söz konusu değildir. Ancak metinde yer alan “gündelik hayatın zorlukları” ve “uyum” temaları şüphesiz yeniden yerleşme süreçlerine işaret etmektedir. Fakat yine de araştırmanın amacında bu açık bir şekilde dile getirilmeyip, sonuçta bunların bulgularının söylenmesi çalışmanın güvenilirliğini zedelemektedir.

Sonuç

Göç gibi hassas bir konuda araştırma yapan araştırmacıların elde ettikleri verilerin ve sonuçların göç ve göçmen üzerinde etkisi büyüktür. Bu veriler ile çoğunlukla politikalar belirlenmekte ya da ‘göç söylemi’ üzerinden göçmenler ele alınabilmektedirler. Dolayısıyla elde edilecek bu verilerin güvenilir olması elzemdir. Bu çalışmada, göç alanında yapılmış olan nitel araştırmaların yöntemleri sorgulamaya açılmıştır. Yöntemin, araştırmacının problemi belirleme aşamasından yazmış olduğu nihai metne kadar tüm aşamalarda belirleyici olduğu düşüncesinden hareketle yapılan bu çalışmada araştırmacıların doksa’dan uzaklaşıp uzaklaşmadıkları tartışılmıştır.

Metinde “Araştırmacılar nitel desenli araştırma yöntemini nasıl icra etmektedirler? İcra edilen yönteme makalelerde bağlı kalabilmişler midir? Nitel desenle yapılmış çalışmalarda

yönteme dair ne tür problemler söz konusudur?” soruları gündeme alınmış ve seçilen örneklem üzerinden bazı problemler ortaya konulmuştur. Çalışmalarda, yöntemin belirlenmesinde, örneklem seçiminde, nitel desende kullanılan yazım dilinde, elde edilen verilerin nasıl elde üretildiği konusunda ve amaç-dışı sonuçların üretilmesi gibi sorunların yer aldığı yapılan gömülü teori analiziyle ortaya konulmuştur. Bu kapsamda çalışmada, yöntemin araştırmacının her daim sıkı sıkıya sarılması gereken hem bir yol gösterici hem de olası eleştirilere karşı koruyucu bir kalkan olduğu ortaya çıkmıştır.

‘Yöntem-kritiği’, sosyal bilimler alanında güçlendirebilmek ve araştırmacıların çalışmalarında uygulamış oldukları yöntemleri ile olan bağına katkı sunmak adına kaleme alınmış olan bu çalışmada, araştırmacıların zaman zaman yöntemlerinden sapma eğiliminde oldukları görülmüştür. Araştırmacıların yöntemi sadece veri üretim aşaması olarak değerlendirmemelerinin gerekliliği ve araştırmacının her aşamasında yönteme bağlılığın önemi çalışmada açık bir biçimde vurgulanmıştır. Metni yazma, veri toplama ve sonuçlara ulaşma sürecinde araştırmacıların benimsediği yöntem araştırmacılara önemli bir dayanak sunmaktadır. Ancak bu dayanak dahilinde araştırmacıların metinlerinin ‘fal bakma’ olarak da ifade edilebilecek kişisel kanılardan kurtarılıp, bilimsel bir hüviyete ulaşması mümkün olabilmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, göç araştırmaları bağlamında üretilecek olan bilimsel metinlerin yöntemleri konusundaki hassasiyeti artırmaya yönelik bir çağrı niteliğinde değerlendirilebilir.

Çalışmanın bulguları bağlamında nitel desenli göç araştırmalarında başvurulan yöntemin icrası konusunda araştırmacıların dikkatli olması gerekmektedir. Çünkü her bir yöntemin kendi özel prosedürleri bulunmaktadır ve bu prosedürlerin yerine getirilmesi yöntemin doğru şekilde uygulanması anlamına gelir. Elbette çalışma içinde yeni

prosedürler geliştirilebilir ve bunlar belirlenmiş yöntemle eklenmiş olabilir. Ancak bunun da belirtilmesi gerekmektedir. Böylece yapılacak olası çalışmalar için yöntemli oluş ve incelenen fenomen ile olan ilişkinin güvenilirliği hakkında daha az soru işaretlerinin oluşması sağlanabilir. Ayrıca araştırmacıların, araştırma soruları ile uyguladıkları yöntemin uyuşması konusunda hassasiyet göstermeleri kadar araştırma sonuçlarına sahadan ürettikleri verileri gerekçe göstermeleri de önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel-Öztoraman, S. ve Tanyaş, B. (2020). Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Deneyimleri: Zorunlu Göç, Gündelik Yaşam ve Uyum Üzerine Nitel Bir Çalışma, *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, (6), 173-210.
- Akar, D. ve Martı, L. (2015). Söylem Çözümlemesi. Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımlar içinde (ss. 242-252). İstanbul: Anı Yayınları.
- Arkonanç, S. (2012). Sosyal İnşacılık. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2014). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi / Teknikler ve Örnek Çalışmalar. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bozan, İ. ve Kaştan, Y. (2018). Göç Yaşamış Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (10), 225-248.
- Bray, Z. (2019). Etnografik Yaklaşımlar. Sosyal Bilimlerde Yaklaşımlar ve Metodolojiler: Çoğulcu Bir Perspektif içinde (ss. 357-379). İstanbul: Küre Yayınları.
- Charmaz, K. (2015). Gömülü (Grounded) Teori Yapılandırması: Nitel Analiz Uygulama Rehberi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2016). Araştırma Deseni. Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2017). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2018). Eğitim Araştırmaları. İstanbul: Edam Yayınları.
- Çelik, S ve İşler, N. K. (2020). Göç Mağduru Suriyeli Öğrencilerin Covid-19 Salgını Sürecindeki Öğrenme Deneyimleri. *Milli Eğitim*, 49 (1), 783-800.
- Durkheim, E. (2012). Sosyolojik Yöntemin Kuralları. Ankara: Dost Kitabevi.

- Gelekcı, K. A. ve Mecik, O. (2021). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Göç Hareketlerinde Sosyal Sermaye Etkisi: İzmir ve İstanbul Örneği. *Journal of Social Policy Conferences*, (80), 199-229.
- Geertz, C. (2010). *Kültürlerin Yorumlanması*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Hattatoğlu, D. ve Ertuğrul, G. (2009). *Tuttuğumuz Yollar: Kenardan Kuram Kenardan Yöntem. Methodos: Kuram ve Yöntem Kenarından içinde (ss. 17-32)*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Hegel, G. W. F. (2013). *Ana Hatlarla Tüze Felsefesi ya da Doğal Hak ve Politik Bilim*. İstanbul: İdea Yayınevi.
- Husserl, E. (2010). *Fenomenoloji*. Baykuş, (6), 29-47.
- İosifides, T. (2019). *Nitel Göç Araştırmalarında Epistemolojik Meseleler: Özdüşünümsellik, Nesnellik ve Öznellik. Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar içinde (ss. 112-132)*. İstanbul: Gar Kitaplık.
- Kılinc, F. E., Karayel, F. ve Koyuncu, M. (2018). *Türk ve Suriyeli Çocukların Göç Kavramına İlişkin Metaforlarının Belirlenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18 (40), 37-54.
- King, R. (2019). *Bağlam Temelli Nitel Araştırma ve Avrupa'da Çok-Sahalı Göç. Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar içinde (ss. 40-67)*. İstanbul: Gar Kitaplık.
- Koyuncu, A ve Şimşek, R. (2020). *Uluslararası Göç ve Toplumsal Uyumda Din Eğitiminin Rolü: Erzincan Üzümlü'deki Ahıska Türkleri Örneği. SEFAD*, (44), 423-444.
- Kümbetoğlu, B. (2018). *Göç Çalışmalarında 'Nasıl' Sorusu. Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar içinde (ss. 49-89)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Özdemir-Mertlioğlu, S. (2018). Türkiye’de Göç ve Gecekondu Olgularına Tarihsel Bir Bakış. Göç Sosyolojisi içinde (ss. 109-130). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Morawska, E. (2019). Nitel Göç Araştırmaları. Uygulanabilir Hedefler, Açık Uçlu Sorular Ve Çok Boyutlu Cevaplar. Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar içinde (ss. 134-156). İstanbul: Gar Kitaplık.
- Moses, J., W. ve Knutsen, T. L. (2016). Bilmenin Yolları: Toplumsal ve Siyasal Araştırmalarda Rakip Metodolojiler. İstanbul: Küre Yayınları.
- Paker, T. (2015). Durum Çalışması. Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımlar içinde (ss. 119-134). İstanbul: Anı Yayınları.
- Şahin, N. (2018). Göç Bağlamında Müzik ve Kimlik İlişkisi: Türk-Alman Genç Kadınlar Örneği. Sosyoloji Dergisi, 38(1), 179–197.
- Van Dijk (2019). Söylem ve Göç. Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar içinde (ss. 266-287). İstanbul: Gar Kitaplık.
- Van Manen, M. (2016). Phenomenology of Practice: Meaning-Giving Methods in Phenomenological Research and Writing. London and New York: Routledge.
- Zapata-Barrero, R. ve Yalaz, E. (2019). Giriş: Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalara Giden Yolu Açmak. Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar içinde (ss. 1-10). İstanbul: Gar Kitaplık.